

Asiakastietolakipaketin toimeenpanon tilannekatsaus

Toimittajayhteistyökokous 7.9.2022

Kela, Kanta-palvelut

Kan
ta

Sisällys

- Asiakastietolain toimeenpanon tilannekatsaus / Sari Laukkanen & Riitta Tuomaala
  - Puolesta asetettavat kiellot – väliaikainen ratkaisu
  - Koulutus, viestintä
  - Sote-toimialojen välinen tietojen luovuttaminen – asiakastarvekartoituksen tulokset
- Yhteistestauksen tilanne
- Ajankohtaista Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta / Hanne Laukkanen
- Reseptin muutokset / Kirsi Vainio
- Uudenmaan tilapäinen tiedonsaantioikeus ja Kanta-informointi v. 1.1.0 / Sole Salmijärvi
- Potilastiedon arkisto – Tulossa olevia muutoksia / Sole Salmijärvi

Asiakastietolain toimeenpanon tilannekatsaus

Puolesta asetettavat kiellot – väliaikainen ratkaisu

Puolesta asetettavat kiellot – väliaikainen ratkaisu

1/3

- Asiakastietolaki (784/2021) 18 §:
    - *”Huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäisen puolesta potilastietojen luovutusta potilaslain 13 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaisissa tilanteissa.”* (Hätätilanteet)
    - Ts. huoltaja tai muu laillinen edustaja voi asettaa potilastietojen luovutuskieltoja alaikäisen puolesta.
  - Kieltomahdollisuus nousi lakiin HE:n valiokuntakäsittelyssä.
  - Tälle muutokselle laissa ei ole asetettu siirtymäaikaa
  - Asiakkailta/kansalaisilta on tullut kysymyksiä siitä, kuinka alaikäisen puolesta kiellon voi asettaa
- Olemme THL-Kela yhteistyössä selvittäneet hyödynnettävissä olevaa kirjaamisohjeistukseen ja toimintamalleihin perustuvaa väliaikaisen ratkaisun mahdollisuutta.
- Potilastietojen luovutusten kieltokokonaisuutta ollaan laajemmin kehittämässä asiakastietolain mukaisesti siten, että muutokset olisivat käyttöönotettavissa tuotannossa **1.1.2024 alkaen**.
    - Sekä alaikäisen että täysi-ikäisen puolesta asetettavien kieltojen varsinainen toteutus sisältyy tähän kokonaisuuteen, joten väliaikainen ratkaisu olisi käytössä siihen asti.

Puolesta asetettavat kiellot – väliaikainen ratkaisu

2/3

- Olemassa olevan kieltolomakkeen Peruste-kentän hyödyntäminen
  - Kieltolomakkeen Peruste-kenttään on aiemmin kirjoitettu peruste sille, miksi potilas ei ole kyennyt allekirjoittamaan luovutuskieltoa tai sen peruutusta.
  - Kentän varsinainen käyttötarkoitus on poistunut kieltolomakkeen allekirjoitusvaateen poistuttua.
- Peruste-kentän käytettävyyttä selvitettiin tietojärjestelmätoimittajilta kyselyllä 4.–20.5.2022.
- Saatujen vastausten mukaan 12/16 järjestelmässä Peruste-kenttä olisi heti käytettävissä. Lopuissa neljässä kentän käyttöönotto vaatisi tietojärjestelmätoimittajilta toimenpiteitä.

Puolesta asetettavat kiellot – väliaikainen ratkaisu

3/3

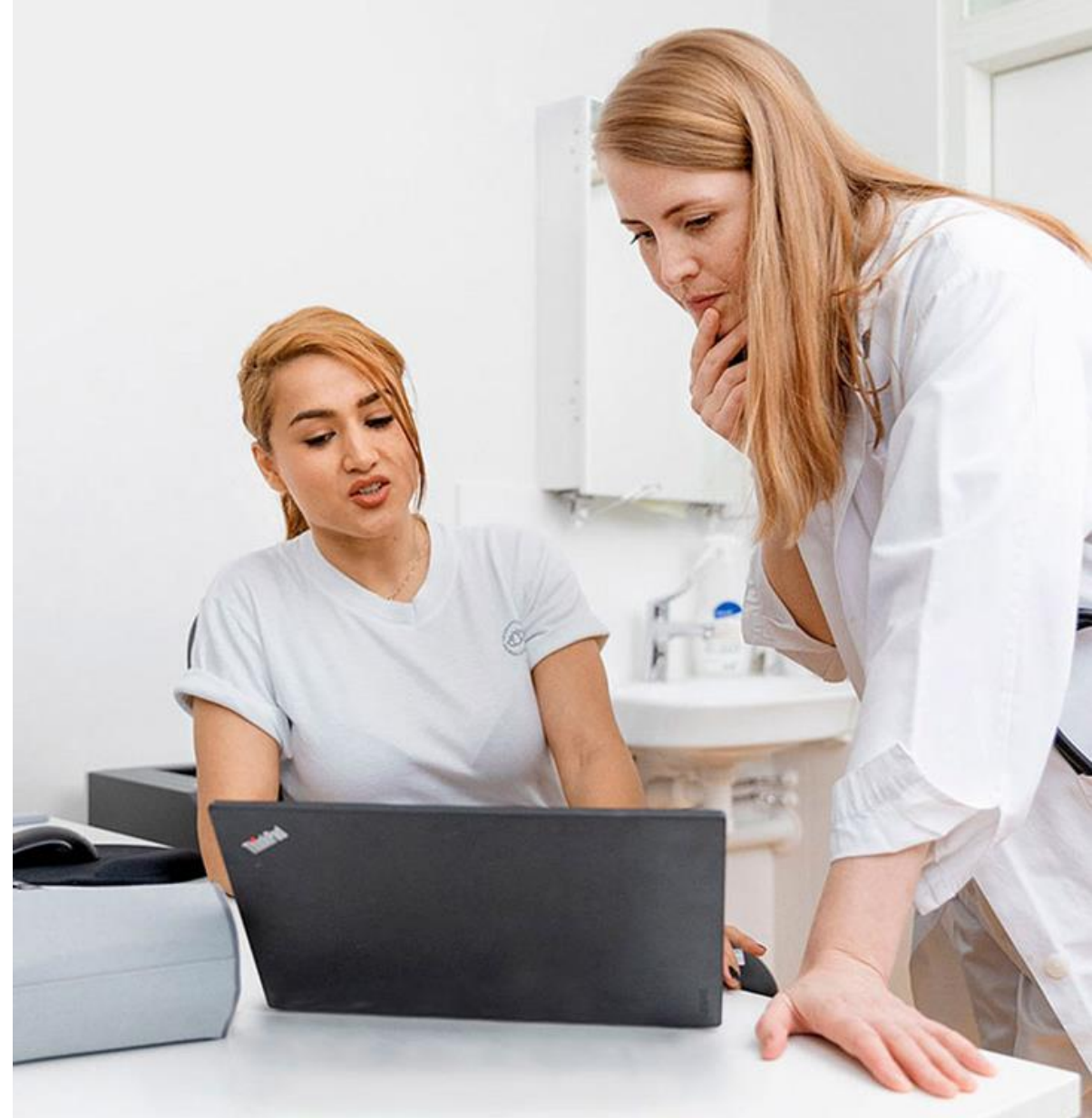
- Peruste-kenttä tulee ottaa käyttöön puolesta asetettavien kieltojen asettamiseen
- Mikäli kenttä on poistettu käytöstä, tulee se palauttaa käyttöön
- Kenttään pitää pystyä kirjaamaan:
  - Kiellon asettamis- / peruutuspäivämäärä
  - Kiellon asettaneen tai peruuttaneen henkilön nimi / yleisen edunvalvojan tiedot
  - Tarvittaessa useampaa kielloa koskevat tiedot
- Koskee sekä alaikäisten että täysi-ikäisten puolesta asetettavia kieltoja
- Terveystieteiden ammattilaisten toimintamallit ja ohjeet esitellään THL:n toimesta 9.11.2022 Kanta-info – tilaisuudessa > Tämän jälkeen käyttöön mahdollisimman pian
- Väliaikaisratkaisun aikana asetetut kiellot jäävät voimaan sellaisenaan, kieltojen uudelleen asettamista ei vaadita

Koulutus, viestintä

Koulutus, viestintä

- Luovutushallinnan verkkokoulu tulossa syksyllä sote-ammattilaisille
  - Asiakas- ja potilastietojen sekä reseptien katselu ja luovutus.
  - Huomioitu myös hyvinvointialueiden perustamisen vaikutus tietojen käyttöön
- [Kanta- info](#) 9.11. sote-ammattilaisille: Sote-uudistuksen ja asiakastietolain vaikutus asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn
- Sote-uudistukseen liittyvä kansalaisviestintä käynnistyy myös syksyllä
- Esite: [Tietoa Kanta-palveluista sosiaali- ja terveydenhuollossa asioiville](#)

Sote-toimialojen välinen tietojen luovuttaminen – asiakastarvekartoituksen tulokset

Ryhmähaastattelut sote-ammattilaisille

- Haastattelut toteutettiin ajalla 7.-21.4.2022
- Haastatteluihin valitut teemat olivat
  - Ikääntyneiden palvelut
  - Mielenterveys- ja päihdepalvelut
  - Päivystys ja ensiapu
  - Vammaispalvelut
  - Lasten, nuorten ja perheiden palvelut
- Haastatteluihin osallistui
  - 18 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista
- Haastattelujen tulosten perusteella luotiin
  - Kysely sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille
- Lisäksi laadittiin toinen kysely kansalaisille

Kyselyjen taustaa

- Kyselyt toteutettiin sähköisinä Lyyti-kyselyinä ajalla 3.-17.5.2022

Kansalaisten kyselyyn vastasi **1418** henkilöä

- Kyselyä jaettiin
  - Kanta-järjestöpaneelin kautta 20 kansalaisjärjestölle
  - Facebookissa
- Keskiössä suostumuksen antaminen tietojen luovuttamiseen
- Aktiivisimpia vastaajia olivat vanhemmat eläkkeellä olevat naishenkilöt
- Vastaajat edustivat kattavasti eri koulutusasteita ympäri Suomen
- Vastaajat arvioivat oman sähköisten palveluiden käyttönsä melko tai täysin sujuvaksi

Ammattilaisten kyselyyn vastasi **332** henkilöä

- Kyselyä jaettiin
  - Sosiaali- ja terveydenhuollon Kanta-foorumijakeluilla sekä ammattiliitoille
  - LinkedIn, Twitter
- Keskiössä suostumuksen antamisen lisäksi tieto ja sen liikkuminen toimialojen välillä
- Vastaajat edustivat pääosin julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon eri työtehtäviä ja palveluita eri hyvinvointialueilta
- Noin puolet vastaajista ilmoittivat hakevansa tietoa Kanta-palveluista päivittäin tai 1-2 kertaa viikossa ja kokivat sen jokseenkin helpoksi tai helpoksi
  - Huom. Sosiaalihuollon liittymisvelvoite asiakastiedon arkistoon vasta tulossa

Suostumus tietojen luovuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä - Kansalaisten näkemys

- Valtaosa vastaajista (noin 90 %) haluaa antaa suostumuksen tietojen luovuttamiseen
- Suostumusta ei haluta antaa, koska
  - Ei luottamusta
    - Vaitiolovelvollisuuteen
    - Tietojen oikeellisuuteen
    - Tietosuojaan, tietoturvaan
    - Tehtävään valvontaan
  - Halutaan päättää itse
- Suostumus halutaan antaa Omakannassa tai muutoin sähköisesti vahvasti tunnistautuen
- Pitää olla myös mahdollisuus antaa suostumus asioidessa sosiaali- tai terveydenhuollossa ja myös paperisena allekirjoituksen kera
- Suostumus voisi olla kerralla annettava ja jopa automaattinen hakeuduttaessa palveluun, mutta tulee olla myös mahdollisuus perua se tai rajata yksilöidysti
  - Suostumuksen perumis- tai rajausmahdollisuudesta tulee kertoa suostumuksen annon yhteydessä
- Automattisesti ja reaaliaikaisesti saatava tieto siitä, kuka
  - Katsonut, käsitellyt, muuttanut, tulostanut, jakanut tietoja
  - Nimi, pvm ja klo-aika, paikka, syy

Suostumus tietojen luovuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä - Ammattilaisten näkemys

- Noin puolet vastaajista käy suostumusten antoa asiakkaiden kanssa läpi
- Sähköisesti ja/tai automaattisesti annetun suostumuksen lisäksi ammattilaiset kannattivat myös vastaanotolla annettua paperista allekirjoitettua suostumusta
- Suostumus pitäisi voida antaa kerralla kokonaisvaltaisesti ja pidemmälle ajanjaksolle tai sen tulisi olla jopa automaattinen hakeuduttaessa palveluun
- Kaikilla ei osaamista, mahdollisuutta sähköiseen asiointiin (ei älypuhelinta / tietokonetta, ei pankkitunnuksia, ei kortinlukijaa)
- Kaikilla ei ymmärrystä siitä, mitä voi seurata, jos ei anna suostumusta tietojen luovuttamiseen
- Toimintamallit ja -tavat hyvin erilaisia
- Vastuuta paljon yksittäisellä ammattilaisella

Suostumus tietojen luovuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä - Yhteenvetoa

- Automaattinen suostumus
- Kerralla annettava, kokonaisvaltainen suostumus
- Mahdollisuus perua suostumus
- Mahdollisuus rajata esim. käynti- tai palvelukohtaisesti
- Mahdollisuus antaa / perua / rajata suostumus sähköisesti, mutta myös asiantuntijan kanssa asioidessa
- Informointi ja viestintä kriittisessä roolissa
- Tarvitaan
  - Hyvät ja selkeät välineet suostumusten käsittelyyn
  - Tietoa tietojen luovuttamisesta toimialojen välillä ja siihen liittyvästä suostumuksesta

Ammattilaisten kyselyssä kartoitettiin seuraavien tietojen tärkeyttä

- Ajantasaiset asiakastiedot
- Ajanvaraukset ja hoitajakset
- Arviot (esim. palvelu- tai hoidon tarpeen)
- Asiakkaan itse sähköiseen järjestelmään kirjaamat tiedot
- Diagnoosit
- Erityiset huomiot (esim. perheen tilanteessa)
- Laboratoriotulokset
- Lausunnot
- Lähetteet
- Lääkitys
- Palveluiden asiakkuudet ja yhteyshenkilöt palveluihin
- Päivittäiskirjaamisen tieto
- Päätökset
- Sosiaalihuollon riskitiedot (esim. omaishoitajana toimiminen)
- Suunnitelmat (esim. hoito-, kuntoutus- ja
- Taloudelliset haasteet
- Terveystiedot
- Terveystiedot
- Tietojen vaihdon suostumukset
- Toimintakykytiedot

Tiedon liikkumisesta ammattilaisten näkemyksiä

- Tiedon liikkumista pidettiin välttämättömänä tai tärkeänä
- Lähes kaikki tiedot koettiin tärkeiksi tai vähintään jokseenkin tärkeiksi ammattilaisten työlle
- Vähiten tärkeänä koettiin taloudelliset haasteet ja asiakkaan itse kirjaamat tiedot
- Eroja sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden näkemysten välillä esiintyi lääkityksen, laboratoriotulosten ja terveystietojen tärkeyden tulkinnassa
- Turhia tietoja järjestelmissä ei nähty olevan
- Tiedot halutaan saada sähköisesti integroituna oman järjestelmän kautta sekä Kanta-palvelujen kautta
  - Toisaalta edelleen löytyy myös niitä, jotka toivovat tietoa puhelimitse ja paperilla
- Tieto pirstaleista, kokonaiskuvan muodostaminen asiakkaan tilanteesta vaikeaa
  - Ei voida tehdä oikeita ratkaisuja esim. palvelujen osalta asiakkaan auttamiseksi
  - Tehdään päällekkäistä ja turhaa työtä
- Asiakkaan asiointitapatoiveet (ajanvaraus, kotikäynti, digi, puhelu jne.), tieto siitä, ettei pysty hoitamaan asioita nykytekniikalla
- Kommunikaatiokyvyt ja –menetelmät
- Asiakkuussuhteet, asiakkuudet
- Tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon kontakteista; tieto omatyöntekijästä / vastuu työntekijästä, monialainen tiimi

Yhteistestauksen tilanne

Luovutushallinnan muutosten yhteistestausten tilanne terveydenhuollon osalta

Ilmoittautuneet	Testaamassa	Valmiit
3 järjestelmää	2 järjestelmää	3 järjestelmää

[Ilmoittaudu yhteistestaukseen - Järjestelmäkehittäjät - Kanta.fi](#)

[Ilmoittautumislomake luovutushallinnan ja tahdonilmaisujen yhteistestaukseen \(xls\)](#)

Ajankohtaista Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta

Asiakastietolaki Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistossa – tilannekatsaus 1/2

- Sosiaalihuollon luovutushallinnan määrittelyt julkaistu 28.6.2022, päivityksiä alaikäisen puolesta-asioinnin määrittelyyn julkaistaan 28.9.2022
- Syyskuun lopussa asiakastiedon arkiston asiakastestiympäristöön (AT) julkaisu, jossa täydennetty luovutushallinnan puuttuvat hakutapaukset – julkaisun jälkeen luovutushallinnan kokonaisuus yhteistestausvalmiudessa
- Kokonaisuus sisältää
  - Tahdonilmaisupalvelun asiakirjat (sosiaalihuollon luovutuslupa ja kieltö)
  - Luovutushakutapaukset
- Kanta tukee tietojen luovutusta Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistosta vuoden 2023 alusta
- Asiakastietojärjestelmille luovutushallinnan vaatimukset ovat pakollisia osana liittymisvelvoitteen vaatimuksia eli toteutettuna viimeistään 1.9.2024

Asiakastietolaki Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistossa – tilannekatsaus 2/2

- Luovutushallinnan verkkokoulussa oma osio myös sosiaalihuollosta, hyödynnettäväksi myös toimittajien asiakkuustyössä. Luovutushallinta on uutta toiminnallisuutta sosiaalihuollossa.
- Sosiaalihuollon asiakirjarakenteet ja rakenteinen tietojen tallentaminen pakollista vaiheittain 1.9.2024 alkaen. Arkisto tukee Sosmetassa julkaistuja Valmis-tilaisia asiakirjoja tuotannossa 10/2022 alkaen. Käyttöönottojen tukena THL:n tilaisuudet, joista lisätietoja [Sosiaalihuollon rakenteisen kirjaamisen tuen tilaisuudet jatkuvat syksyllä - Uutinen - THL](#)
- Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston liittymisvelvoitteen vaatimukset on julkaistu uusissa tietojärjestelmäprofiileissa [Määräykset - Tiedonhallinta sosiaali- ja terveysalalla - THL](#)
- Tervetuloa 29.9.2022 Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston kyselytunnille tietojärjestelmätoimittajille – etukäteiskysymykset ja ehdotukset käsiteltäväksi teemoiksi voi lähettää kantakehitys@kanta.fi osoitteeseen.

Reseptin muutokset

Asiakastietolain muutokset

Julkaisu kesäkuussa [Kanta-informoinnin ja luovutusluvan käyttöönottovelvoitteelle uusi aikataulu - Järjestelmäkehittäjät - Kanta.fi](#) jossa Kanta-informoinnin ja luovutusluvan siirtymäaika siirrettiin 31.12.2023 asti.

- Tietojärjestelmätoteutusten tulee olla valmiina aiemman linjauksen mukaisesti 31.12.2022 mennessä, jotta käyttöönotot sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat mahdollisia vuoden 2023 aikana.

Ylläolevan johdosta päädyttiin siirtämään myös [suostumuskoodiston](#) muutaman arvon takarajaa 31.12.2023 asti

- 1 = Suullinen suostumus
- 4 = Potilas ei anna suostumusta
- 7 = Tiedonhallintapalvelusta saatu suostumus

Kanta.fissä on julkaistu [dokumentti](#) liittyen asiakastietolain tuomiin muutoksiin reseptiin liittyen (sama tieto lähetetty järjestelmätoimittajille syksyllä 2021)

Tuleva HL7-määrittelymuutos

- Uusimispyyntöjen CDA-rakenteesta poistetaan suostumustiedon välitys, joka 1.11.2021 asiakastietolain myötä jäi turhaksi. Tätä ei poistettu vielä, koska tulee rajapintamuutos ja potilas- ja apteekkitietojärjestelmät eivät olisi ehtineet yhteistestaukseen. Muutos tullaan tekemään Kanta-lääkityslistan vaiheessa 2, Q3/2025 käyttöönotettavassa versiossa.

Uudenmaan tilapäinen tiedonsaantioikeus ja Kanta-informointi v. 1.1.0

Ajankohtaista

Uudenmaan alueen väliaikainen tiedonsaantioikeus

- Uudenmaan maakunnan alueella on käytössä väliaikainen tiedonsaantioikeus 31.12.2025 asti (Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulusta [616/2021](#)), 64 a §
  - Tietojen luovuttaminen Uudellamaalla on mahdollista tehdä, jos kansalainen on *informoitu* tästä mahdollisuudesta; kiellot vaikuttavat luovutuksiin
  - Kanta-informointi versio 1.1.0 kattaa informoinnin Uudenmaan tiedonsaantioikeudesta.
  - Kanta-informointi versio 1.1.0 on mahdollista saada Omakannasta, tai palvelunantaja voi tallentaa sen potilastietojärjestelmästä.
- Jos potilaalla ei ole Kanta-Informointi v. 1.1.0:aa, niin silloin myös Uudellamaalla tietojen luovuttaminen **Kanta-palveluiden kautta** perustuu luovutuslupaan.
- Kanta-informointiin ja tietojen luovuttamiseen liittyvä tiedote sote-toimijoille tulossa syyskuun aikana

Potilastiedon arkisto

Tulossa olevia muutoksia

Muutoksia potilastiedon arkiston luovutuksiin

- Asiakastestiympäristössä on toiminut 1.9.2022 lähtien versio, jota potilastietojärjestelmätoimittajat voivat käyttää sote-uudistuksen testaamiseen, eli jonka avulla on mahdollista testata myös luovutusten muutoksia.
- Tästä asiasta tarkemmin sote-uudistuksen esityksessä.
- Suosittelemme muutosten testaamista hyvissä ajoin ennen vuodenvaihdetta!

Potilastiedon arkiston luovutusmuutoksista

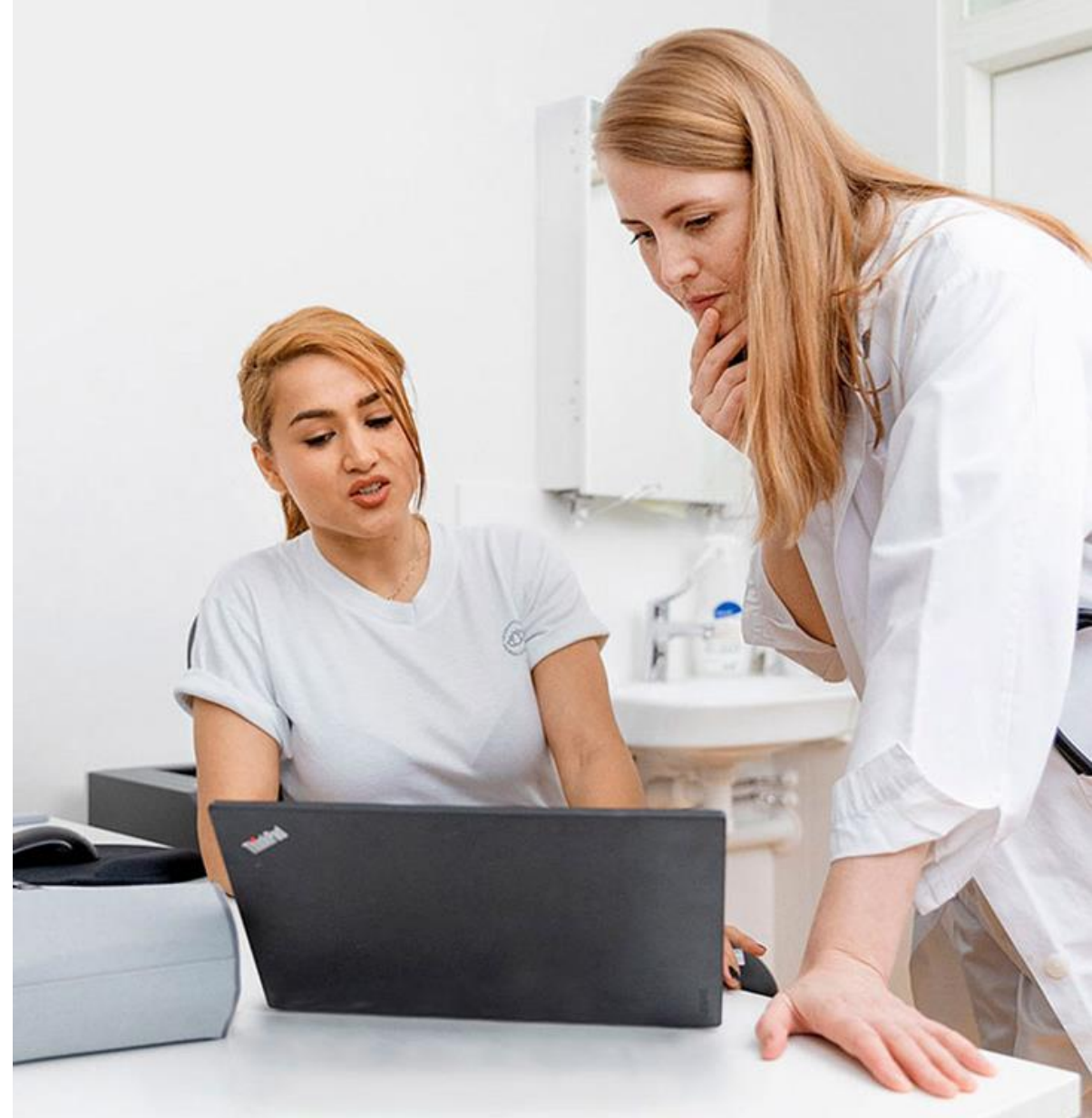
- Tietojen luovuttamiseen liittyen on tulossa muutokset seuraavien palvelupyyntöjen toimintaan:
  - Muutos palvelupyyntöön PP22 (haku yhteisestä potilasrekisteristä), tarkemmin seuraavalla kalvolla
  - Kevyt kyselyrajapinta PP51 (Luovutuslupapyyntö (järjestelmä)) huomioi jatkossa Uudenmaan väliaikaisen tiedonsaantioikeuden luovutussäännöllä YR ja KA
  - Luovutushaun palvelupyynnöt hakevat Uudellamaalla Uudenmaan tiedonsaantioikeuden perusteella, jos henkilöllä ei ole luovutuslupaa.
  - Uusi palvelupyyntö PPB (Potilasasiakirjojen haku) huomioi myös Uudenmaan tiedonsaantioikeuden.
  - Koostehaut palauttavat Uudellamaalla Uudenmaan tiedonsaantioikeuden perusteella.

Tietojen luovuttamisen muutos 1.1.2023 jälkeen: PP22 Haku yhteisestä potilasrekisteristä

- Palvelupyyntö PP22 (Haku yhteisestä potilastietorekisteristä) toimii **Uudenmaan** maakunnan alueella seuraavasti.
  - Haku kohdistuu 4 Uudenmaan hyvinvointialueen, HUS:n ja Helsingin kaupungin julkisiin rekistereihin.
  - Luovutus voidaan tehdä, jos henkilöä on informoitu Kanta-Infomointi v. 1.1:llä.
  - Kiellot vaikuttavat haussa.
  - Haku voidaan laajentaa myös omaan rekisteriin kuten nykyisinkin.
- Muualla Suomessa PP22 tekee 1.1.2023 jälkeen omien tietojen haun oman hyvinvointialueen rekisteriin.

Potilastiedon arkiston Kieltomuutokset

- Potilastiedon arkiston kieltolomake muuttuu 1.1.2024. Kieltolomakkeeseen on tulossa seuraavat täydennykset:
  - Tuki puolesta asiointille: Kiellon yhteyteen voidaan kirjata tieto kiellon asettajasta tai asettajista sekä asettamisen ajankohdasta.
  - Tieto laajasta luovutuskiellosta lisätään kieltolomakkeelle (Erillinen laajan luovutuskiellon lomake (LKIE) poistuu).
  - Kieltolomakkeella voi asettaa kiellon myös yksityiseen työterveysrekisteriin.

Kieltolomakkeen tulevat muutokset 1.1.2024

- Uusi kieltolomake otetaan käyttöön 1.1.2024.
- Asiakas voi asettaa laajan luovutuskiellon 1.1.2024 lähtien Omakannassa tai sote-toimijalla potilastietojärjestelmällä. Mahdollisuus Omakannassa tai toisessa potilastietojärjestelmän kautta asetettuun laajan luovutuskieltoon on huomioitava myös Kanta-palveluiden ulkopuolisissa luovutuksissa 1.1.2024 lähtien!
- Nykyisen määrittelyn mukaiset kieltolomakkeet ja niille asetetut kiellot jäävät voimaan myös 1.1.2024 jälkeen.
- Nykymäärittelyn mukaisella kieltolomakkeella ei pysty versioimaan kielloja, jos henkilöllä on jo asetettu kielloja uudemmalla kieltolomakkeen versiolla.
- Potilastietojärjestelmän on osattava käsitellä sekä nykyistä että uutta kieltolomaketta. 1.1.2024 jälkeen arkistoinnissa voidaan käyttää uutta versiota.

Kieltolomakkeen tulevat muutokset, aikatauluista

- Kieltolomakkeen muutosten kommentointikierros 25.9.2022 asti
  - Uusi versio on julkaistu kommentointia varten Koodistopalvelussa 5.9.
  - [eArkisto/Lomake - Luovutuskielto ja luovutuskiellon peruutus 20240101](#)
  - Tiedote Kanta.fi:ssä: [Potilastiedon kielto -asiakirja muuttuu, muutokset kommentoitavina 25.9.2022 asti - Järjestelmäkehittäjät - Kanta.fi](#)
    - Tietoa toimittajayhteistyökokous-jakelulla 6.9.2022.
- Tekniset määrittelyt ja esimerkkiasiakirjat (RC-versio) ovat saatavissa kanta.fi:stä 16.9.2022
- Täydennetyt tekniset määrittelyt julkaistaan Q3/2022 aikana.
- Muutos käytettävissä asiakastestiympäristössä Q1/2023.
- Muutoksen voimaantulo tuotannossa on 1.1.2024. Ennen tätä päivää laajaa luovutuskieltoa ei ole mahdollista arkistoida tuotannossa.

Luovutusluvan muunnostiedoston päivitys

- Luovutusluvan muunnostiedostosta on julkaistu täydennetty versio.
- Versiossa on huomioitu Koodistopalveluun päivitetty muutos luovutusluvan tekstissä.
[Ylläpidettävät asiakirjat - Järjestelmäkehittäjät - Kanta.fi](#)
- Muutoksen voi ottaa käyttöön heti.

Kanta

Kiitos!

Kela, Kanta-palvelut

Olemme myös somessa

  @kantapalvelut